

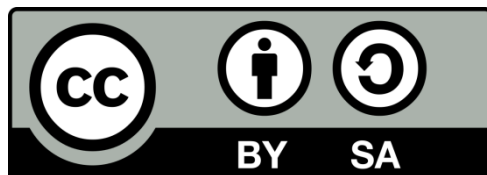
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

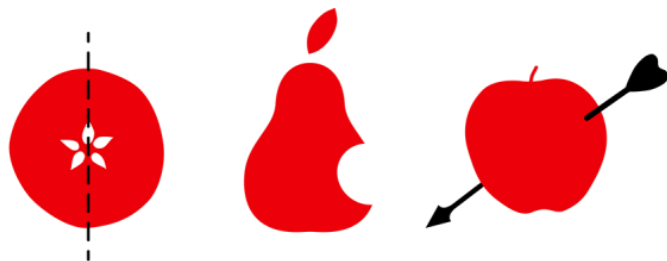
Společenství praxe vzdělávací oblasti Umění a kultura

Mgr. Kateřina Círová

učitelka výtvarné výchovy na
2. stupni školy a metodik prevence
Základní škola Kunratice, Praha 4

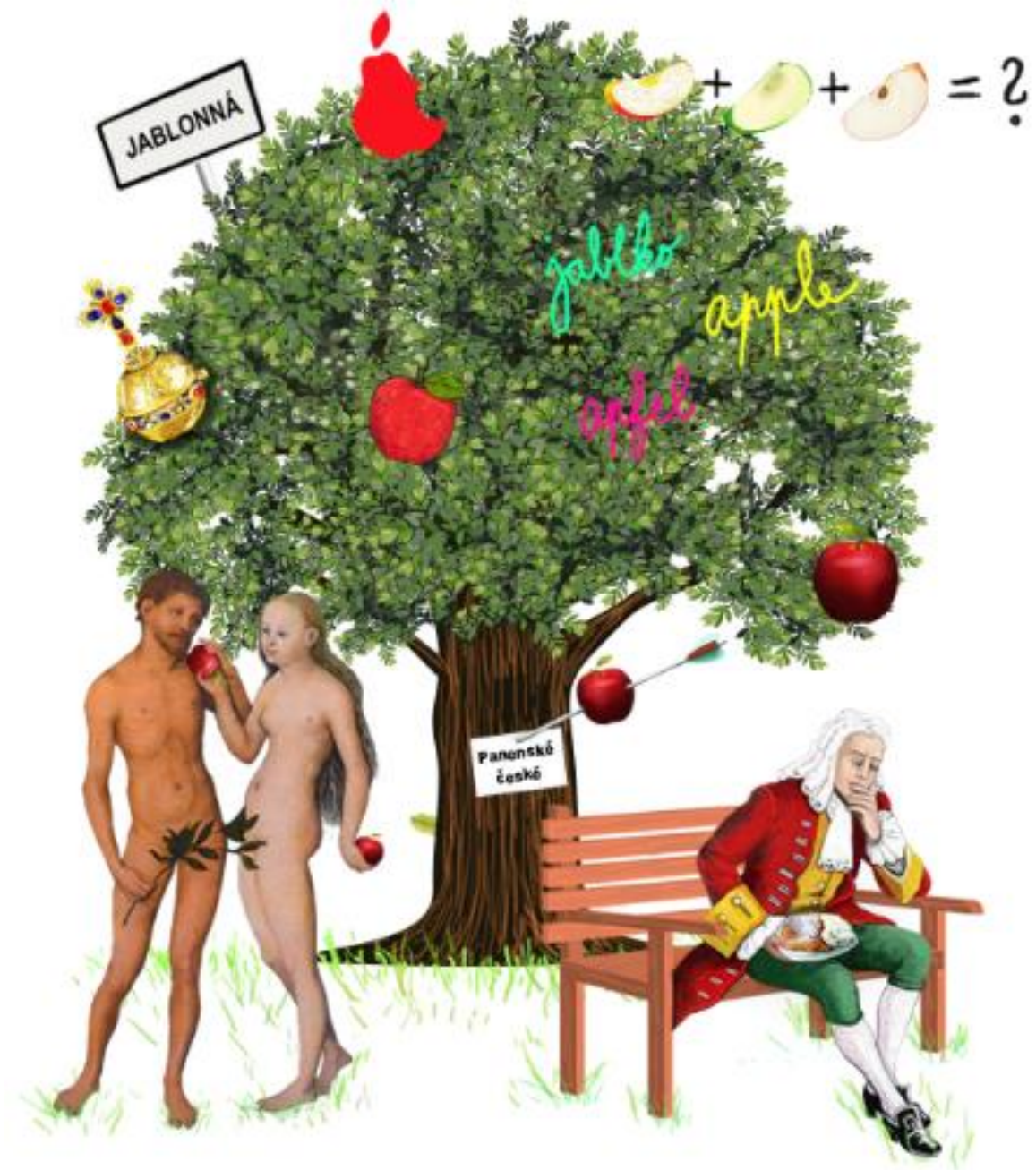
**Celá prezentace je dostupná pod
licencí CC BY-SA 4.0 Mezinárodní.**

Gramotnosti.pro život!

Učíme v souvislostech

Podpora budování kapacit pro rozvoj základních pre/gramotností v předškolním a základním vzdělávání - Podpora práce učitelů (PPUČ) je financován Evropskou unií.

Podpora práce učitelů

Podpora budování kapacit
pro rozvoj základních
pre/gramotností
v předškolním
a základním vzdělávání

INTERPRETACE PRAVĚKÉHO UMĚNÍ MLADÉHO PALEOLITU

Hledání příčin vzniku a smyslu pravěkých jeskynních maleb

Rozvoj **čtenářské gramotnosti ve výtvarné výchově** formou badatelsky orientované výuky v 6. ročníku 2. stupni základní školy.

Název projektu: Byl pravěký člověk umělec?

Námět: život v Paleolitu, jeskynní nástěnné malby

Mezipředmětové vztahy: dějepis, český jazyk, výtvarná výchova

Cíl projektu: **Posoudit nové informace a pozorně a kriticky je zkoumat**

Proces: **Analýza obrazového záznamu jako jednoho z významných informačních zdrojů a dokladů lidské kultury.**

Dějepis

Skládkové učení - expertní skupiny na život lidí v Paleolitu

Tabulka tvrzení – Je tvrzení pravdivé? (A/N)

Před čtením	Po čtení
☒ A	V paleolitu hráli velkou roli směnný obchod.
☒ A	Luk a šíp jsou nástroje, které používali již pravěcí lovci a sběrači
☒ A	Své oděvy sešivali lovci a sběrači nitěmi vyrobenými z trávy
☒ A	Lovci a sběrači v Evropě se jako první naučili rozdělat oheň.
☒ A	Lovci a sběrači v Evropě se jako první naučili rozdělat oheň.
☒ A	V paleolitu používali lovci a sběrači konzervaci k delšímu uchování potravin.

NEJDPŘEDĚJŠÍ PRŮROZVOZENÍ OHNĚ (V PRAVĚKU)
PŘED 15 MILIONY LET SE V AFRICE NAUČILI ROZDĚLAT
OHNĚ. ROZDĚLÁVALI JE POMOCÍ KAMENŮ A DŘEVK

OHNĚ

LOV

STRAVA

KÁMEN

ODĚV

LOVENÁ ZVĚŘ, KOŽŠITÍ Č. KŮŽE, MUŠELI, MĚK.
NÁSTROJE JAKO LUK, ŠÍP. HLAVNÍM ZDROJEM ODĚVNÍHO
MATERIÁLU BYLA LOVENÁ ZVĚŘ. ŠPERKY = SČRANKY MĚK.
ŠPERKY SE NAŠIVALI NA OBLEČENÍ. ZNALI ZÁKL.
TEXTILNÍ TECHNIKY. AŽ DO 90. LET SE PŘEDPOKLÁDÁ
ŽE PALEOLITU NEZNALI TEXTIL.

ODĚV

Potřeba kvalitního oděvu byla v mladém paleolitu naprosto nezbytnou. Hlavním zdrojem oděvního materiálu byla lovená zvěř, z níž byly k tomuto účelu využívány nejrůznější části. Oděvy se sešivaly z kožešin či kůží ulovených zvířat pomocí kostěných jehel a šidel. K přípravě a očištění surových kůží a kožešin pro samotné šití sloužily kamenné nástroje, jako škrabadla, rydla, čepelky či drobné vrtáčky.

Místo nití lidé v paleolitu využívali opracované zvířecí šlachy a případně také střívkva.

Stejně jako dnes, již v paleolitu byl nedílnou součástí oděvu šperk. Lidé se nejčastěji zdobili náhrdelníky z provtaných zvířecích zubů, vyřezávaných částí zvířecích kostí, ze schránek měkkýšů, z oblázků, hliněných korálků či drobných hliněných nebo kostěných plastik, jako jsou například tzv. prsovitě závěsky. Není vyloučeno, že se tyto ozdoby také našivaly na oděv.

Až do 90. let se předpokládalo, že lidé v paleolitu neznali textil. Tuto domněnku však vyvrátil unikátní nález hliněných vypálených hrudek z Pavlova a Dolních Věstonic, na kterých se dochovaly pravidelné zkřížené otisky vláken. Nálezy byly důkladně analyzovány mezinárodním týmem odborníků, kteří se shodli, že se skutečně jedná o otisky jednoduchých textilií. Hrudky byly datovány do 25.-24. tisíciletí př. Kr. Znamená to tedy, že lidé znali principy základních textilních technik o víc jak patnáct tisíc let dříve, než se předpokládalo.

Z těchto nálezů ovšem nemůžeme vyvozovat, že lidé v paleolitu znali tkání a oblékali se do textilií. Otisky spíše dokládají znalost zpracování rostlinných vláken a předtalcovských technik, jako je například provaznictví, rohožnictví, síťování či košíkaření. Takto si lovci a sběrači zhotovovali nejen užité předměty, jako košíky, vaky či sítě na lov, ale také drobné oděvní doplňky a ozdoby, jako například trásňové sukněnky, ozdobné šňůry apod.

V paleolitu hráli velkou roli směnný obchod.	Po čtení
Luk a šíp jsou nástroje, které používali již pravěcí lovci a sběrači	
Své oděvy sešivali lovci a sběrači nitěmi vyrobenými z trávy	
Lovci a sběrači v Evropě se jako první naučili rozdělat oheň.	
V paleolitu používali lovci a sběrači konzervaci k delšímu uchování potravin.	

OHNĚ

LOV

STRAVA

KÁMEN

ODĚV

Nejduchovější bylo obživení ohněm (v pravěku) před 15 mil. lety
v Africe naučili rozdělat oheň. Ro zde žili se pomocí
kamenů a dřevk.

Pomocí stále se zdokonalujících zbraní a nástrojů
byli lidé v mladém paleolitu schopni ulovit řadu
ve všem získané potraviny však byli lidé schopni chytit zbraně
a proto již v paleolitu byla nutná jehla pro sešívání. Využívali
Jehla byla od pradávna jedním z nejdůležitějších aspektů lidského života

Výtvarná výchova - Imitace pravěkých nástěnných maleb

1. Výchozí bod - článek „*Nejstarší obrazárny: Umění skryté v tmách*“ (ABC, 2015)

A hlavní teze článku:

„Vědci tyto skalní malby zmapovali, u mnoha z nich určili jejich stáří i způsob, jak vznikaly, ale důvody, proč vznikaly, jim zatím unikají.“

<https://www.abicko.cz/clanek/precti-si-priroda/17186/nejstarsi-obrazarny-umeni-skryte-ve-tmach.html>

3

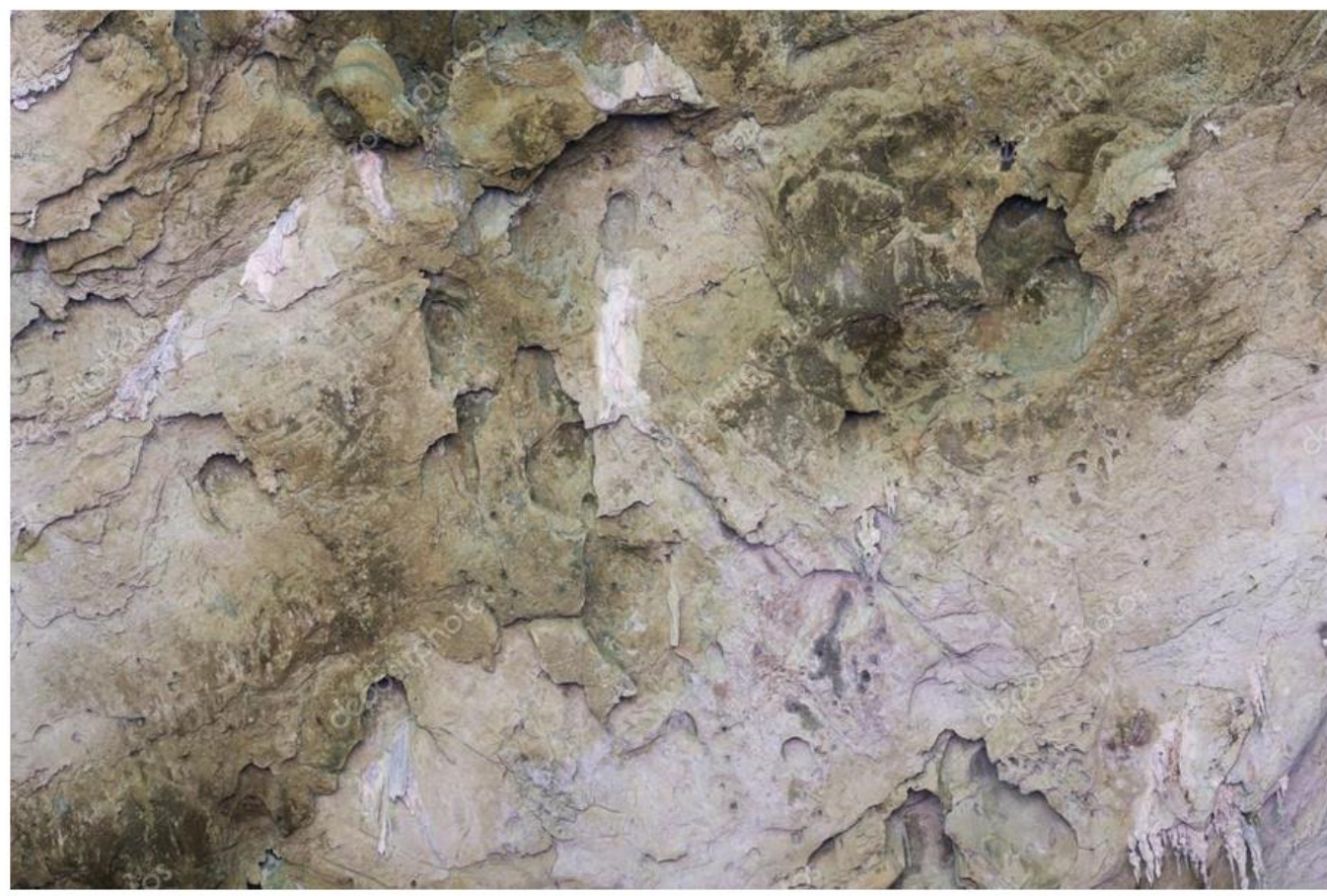
4

5

6

Kliknutím vložíte poznámky.

ZVÍŘECÍ
TUK

ZVÍŘECÍ
KREV

ZEMITĚ OKRY

DŘEVĚNÉ
UHLÍ

1

2

Světlo je elektromagnetické záření o vlnové délce viditelné lidským okem.

Pigment je materiál, který mění barvu odraženého světla, což je způsobeno selektivním pohlcováním určitých vlnových délek. Výsledná barva je dána spektrem odražených vlnových délek světla.

3

Zemité pigmenty - OKRY

4

5

Zemité pigmenty - OKRY

Techniky jeskynní malby

Barvy

- Barvy získávali tehdejší umělci z okru (tzv. barevné hlínky) – přírodního materiálu, který rozdrtili na prášek obsahující červenou, hnědou a žlutou. Okr je zemité pigment. Žluté až červené barvy (druh jílů s různým obsahem oxidu železa), odstíny pigmentu závisí na množství oxidu železitého.
- Černou získávali z rozdrobeného dřevěného uhlí a spálených kostí.

- Barevné prášky nanášeli na zeď rukama, tím mohli dosahovat jemných pastelových odstínů, anebo je míchali s tekutým pojivem, jako byl zvířecí tuk nebo zvířecí krev.
- Základní kresba byla buď do skály vyryta, nebo předkreslena zuhelnatělým dřívkem.
- Barvu nanášeli tupým šípem, klatíky či štětinovými štětci z lidských vlasů a chlupů zvířat. Barva se také rozprašovala ústy nebo foukáním z dutých kostí.

Osvětlení jeskyně

V jeskyních byla tma, tudíž bylo nutné si při práci svítit. Bylo zjištěno, že si pravěcí lidé vytvářeli kamenné lampičky – důlky v kameni naplněné zvířecím tukem či morkem, v nichž byl stočený suchý mech místo knotu.

Význam nástěnných maleb

Předpokládá se, že měly nástěnné malby zvířat nějakou rituální nebo magickou funkci, ale jejich skutečný význam pro nás stále zůstává tajemstvím.

- **Kult lovu a kult plodnosti** – malby uctívají tyto kultury. Lovci mohli věřit, že když zvířata přesně vykreslí, získají nad nimi magickou moc a lov bude úspěšný.
- **Magie** – pravěké jeskyně = první svatyně lidstva – víra, že co udělají s namalovaným zvířetem, podaří se později skutečným v normálním životě.

Pravěké umění

První lidská tvorba

- Nástroje z pazourků – hroty, oštěpy, sekery
- Umělecká tvořivost – drobné předměty, které zdobili vyrypy, někdy náhodně, někdy vytvářeli obrázky
- Šperky - ze zubů, kostí, kaminků – náhrdelníky, přívěsky, náramky

První výtvarné umění

- **Malířství** - nejstaršími doklady výtvarné činnosti člověka jsou jeskynní malby a rytiny. Proslulou „pravěkou obrazárnou“ je jeskyně Altamira ve Španělsku a Lascaux (čti: laskó) ve Francii.

- **Sochařství** - velmi známé jsou sošky žen, tzv. Venuše. Venuše jsou figurky nahých žen bez pohybu. Rysy v obličeji nejsou zvýrazněny, poprsí, břicho, boky a stehna jsou znázorněny přehnaně, ruce a nohy jsou většinou zkráceny či zcela chybí. (Jedna z nich, Věstonická Venuše, byla nalezena na jižní Moravě), obilbené byly také drobné sošky a rytiny zvířat (mamuti, lvi, bizoni, nosorožci, medvědi, koňe). Na výrobu se používali různé materiály – Hlina, kost, kel, kámen, roh, různě smáči (popel, jílová hlína, kostní prach atd.)

- **Architektura** - Stavební kultura mladší doby kamenné (neolitu) a bronzové představují takzvané megalitické stavby (termín megalit pochází z řečtiny, mega = velký, lithos = kámen). Jsou to menhiry - vztýčené neopracované kameny a dolmeny - jakési kamenné stoly skládající se ze dvou či více balvanů překrytých kamenným blokem. Dolmeny sloužily jako hroby, jakési pohřební síně s chodbou. Pozoruhodnou megalitickou stavbou je svatyně slunce Stonehenge (čti: stounhendž) nacházející se v Anglii.

VÝTVARNÁ VÝCHOVA - INTERPRETACE PRAVĚKÉHO UMĚNÍ MLADÉHO PALEOLITU

Výchozí interpretace

4. teorie vzniku a smyslu pravěkých jeskynních maleb z oblasti sociální a kulturní antropologie

Zdroj:

PhDr. Barbora Půtová, Ph.D. et Ph.D.

vizuální antropologie, antropologie umění,
antropologie turismu, hmotná kultura a kulturní dědictví

ÚSTAV ETNOLOGIE

Filosofická fakulta UK

Solutréen a interpretace pravěkého umění

Počátky umění

Pravěké umění

Jeskynní malby

Co na nich můžeme vidět?

• Jaký podle tebe mohou mít malby význam? Smysl?

(Proč je pravěcí lidé tvořili, co je k tomu vedlo?)

• Byl pravěký člověk umělec?

(Jsou pravěké malby počátky umění?)

Teorie

• 1. Umění pro umění (l'art pour l'art)

umění tvořeno pro vlastní potřebu, bez jakéhokoli účelu

• 2. Loverská magie a přitahání

umění tvořeno pro přitahání partnera, bez jakéhokoli účelu

• 3. Řád struktury a smysl

umění tvořeno pro vytvoření struktury, bez jakéhokoli účelu

• 4. Naturalistický přístup

umění tvořeno pro zobrazení reality, bez jakéhokoli účelu

- *Jaký podle tebe mohou mít malby význam? Smysl?*

(Proč je pravěcí lidé tvořili, co je k tomu vedlo?)

- *Byl pravěký člověk umělec?*

(Jsou pravěké malby počátky umění?)

Teorie

- 1. Umění pro umění (l'art pour l'art)

- pravěké umění je plodem imaginace, meditace a volného času.

- 2. Lovecká magie a příběhy

- pravěké umění je důležitým magickým rituálem lovců, kteří si prostřednictvím zobrazování zvířat zajišťují úspěšný lov

- 3. Řád struktur a znaků

- pravěké umění je záznam informací o fungování společnosti pravěkých lidí prostřednictvím promyšlených plánovaných kompozic znaků a symbolů

- 4. Naturalistický přístup

- pravěké umění je produktem touhy mladých mužů, kteří vyhledávali nebezpečí a snili o lovu a o ženách.

19. století

1. Umění pro umění (l'art pour l'art)

- pravěké umění je plodem imaginace, meditace a volného času.

Podle jedné z prvních teorií, která byla formulována ještě v době, kdy nálezů jeskynních maleb bylo velmi omezené množství, se jedná o prehistorické projevy fenoménu označovaného jako „umění pro umění“. Projevy lidské pravěké kreativity byly interpretovány jako způsob trávení volného času. Při němž postupně z bezmyšlenkovitého rytí a kreslení vznikla díla, která dnes označujeme jako umění. Tyto artefakty údajně však neplnily žádnou prospěšnou ani symbolickou funkci. Zastánci této teorie předpokládali, že životní prostředí v období mladého paleolitu poskytovalo lovcům dostatek lovné zvěře a dalších zdrojů potravy. Volný čas proto mohli věnovat malování obrazů a vytváření dalších uměleckých děl, která produkovali pouze pro svoji radost a potěšení.

Druhá polovina 20. století

3. Řád struktur a znaků

- pravěké umění je záznam informací o fungování společnosti pravěkých lidí prostřednictvím promyšlených plánovaných kompozic znaků a symbolů

Zastánci těchto teorií si při studiu jeskynních maleb uvědomili, že prostorové uspořádání těl zobrazených zvířat tvoří vzájemně provázané a smysluplné kompozice, za nimiž je skrytá logická struktura. Zaznamenali, že u určitých druhů zobrazených zvířat, jsou vždy stejné opakující se prostorové vzdálenosti i stejné kompozice, které musejí mít nějaký záměr a skrytý řád. Tito vědci hledali v jeskynních malbách zašifrovanou zprávu. Obrazy jednotlivých zvířat podle nich zachycují ucelený příběh o lidském chování v té době. Tedy, že jednotlivá zvířata zastupují konkrétní skupiny lidí a jejich uspořádání v nástěnných malbách symbolizuje děj, které popisuje jejich vzájemnou spolupráci či konflikty. Tedy mytologické příběhy lidské společnosti. Proto jsou některá zvířata zobrazena v konfrontační situaci, v níž se jejich těle vzájemně překrývají a hlavy míří opačnými směry. Další příklad takového výkladu je malba z jeskyně Altamira ve Španělsku, kde křehká laň čelí útoku bizona, což je interpretováno jako souboj dvou opačných principů – ženské něhy a mužské mohutnosti a síly. Za symboly spolupráce a spojenectví jsou označeny obrazy, na nichž je zobrazeno jedno zvíře uvnitř druhého. Klíčem k pochopení jednotlivých scén je porovnávání schémat a kompozic jednotlivých maleb v různých jeskyních a hluboká analýza jednotlivých znaků a symboliky maleb.

Počátky 20. století

2. Lovecká magie a příběhy

- pravěké umění je důležitým magickým rituálem lovců, kteří si prostřednictvím zobrazování zvířat zajišťují úspěšný lov

Na počátku 20. století se začal objevovat nový přístup k výkladu jeskynního umění mladého paleolitu, který hledal vztah a propojení mezi loveckou magií a rituály pravěkých kultur a funkcí umění v pravěké společnosti. Významný francouzský antropolog a kněz Henri Breuil (čti Broil) označil za klíč k pochopení prehistorických artefaktů poznatky získané etnografickým studiem kultury jednoduchých loveckých a sběračských společností. Jedna z formovaných hypotéz předkládala, že pravěcí lovci zobrazovali na stěnách jeskynní pravěká zvířata proto, aby zvýšili jejich výskyt a rozmnožení. Tuto hypotézu podpořila další teorie, která interpretovala pravěké umění v kontextu magie a výry, kterou praktikovali a stále praktikují příslušníci přírodních národů. Důležitou roli zde hraje taky fakt, že pravěké malby se často nacházejí na nepřístupných místech hluboko v nitru jeskyní, a proto nemohli plnit dekorativní nebo estetickou funkci. Podle této teorie navíc skutečnost, že některé z maleb byly poškozeny vrženými oštěpy svědčí o tom, že zde lidé praktikovali lovecké rituály, jejichž cílem bylo zajistit úspěšný lov. Zastánci těchto hypotéz věřili, že účel zobrazení zvířat na stěnách bylo získat sílu, lovecké dovednosti a moc nad potenciální kořistí. Lovci byli se zvířaty v každodenním kontaktu, proto měli dobré znalosti o jejich anatomii a chování.

Přelom 20. a 21. století

4. Naturalistický přístup

- pravěké umění je produktem touhy mladých mužů, kteří vyhledávali nebezpečí a snili o lovu a o ženách.

Reprezentantem naturalistického přístupu je velký znalec přírody i prehistorických výtvarných děl stále žijící aljašský umělec, paleobiolog a zoolog Russell Dale Guthrie, který v protikladu k uměnovědně orientovaným vědcům a zastáncům lovecké magie využívá při studiu pravěkého umění poznatky, jež v průběhu svých výzkumů každodenního života jednoduchých loveckých společností shromáždili vědci z různých oborů. Propojuje výsledky výzkumů a znalostí z oborů, které studují lidskou kulturu, lidské chování i evoluční biologii. Na základě těchto výzkumů popírá, že by byla většina pravěkého umění důsledkem magie či rituálních praktik, což posiluje přesvědčení, že jeskyně jsou tajemná a nepřístupná místa. Nepřístupnost umění v jeskyních podle něj může naznačovat, že vzniklo na základě osobní inspirace nikoliv magických rituálů. Prostor jeskyně poskytoval osobní prostor a stěny vhodnou plochu pro obrazové záznamy. Předpokládá, že umění vytvořili dospívající muži, kteří se nebáli vejít dál do jeskyně, jejichž mysl byla plná dobrodružství a myšlenek na lov. Dospívající muži byli také zvídavější a odvážnější než dospělí, vstupovali hlouběji do jeskyní a nerespektovali nebezpečí, které skrývá nitro jeskyně. Zároveň říká, že mladé mozky mají mnohem větší představivost než mozky dospělých jedinců. Proto zde převažovali mohutní býložravci, velké ryby, motivy lovu, ale také obrysy žen se sexuálními tématy. Takové motivy se rodí v myslích mladých mužů.

Co je UMĚNÍ?

ZNÁZORNĚNÍ OBEKJTU (STYL)
NĚKDO TO UMI' A BAVÍ HO, TO
NENÍ TO, JEN SOCHAŘSTVÍ A
MALÍŘSTVÍ ALE TŘEBA I STAVBA,
NEBO TEKIL.

Byl pravěký člověk umělec?

ANO BYL, PROTOŽE MALOVAL
NA STĚNY A UMĚL SI UDĚLAT BARVY
(TAKŽE TO UMĚL). ~~BYL~~ TY MALBY BYLY
NÁDHERNĚ. MALOVAL PODLE TOHO CO
VYDĚL NA SVĚTĚ (ZVÍŘATA)

Co je UMĚNÍ?

~~Umění~~ Umění je, když člověk udělá (vytvoří)
něco na co má talent (comu jde) a vypadá
to dobře.

Toto vše je pouze můj názor

Byl pravěký člověk umělec?

^{myšlím}
(Pravěký člověk mohl být umělec ale také nemusel)
každý člověk i pravěký mají nějaký talent.

Ale jinak to nemůžeme nějak odvodit. Třeba ty zvířata
co kreslili vypadali úplně jinak než na zdech.

Vojta M.

Co je UMĚNÍ?

Znáznění objektu
styl

Umění je že to umí
běhat, hezky běhat

hezky stávkat

hezky malovat

není to jen souhraň a malířství

Byl pravěký člověk umělec?

Ano dokázal po tmě udělat
lepší ~~kres~~ malby zvířat než já
a to mám lepší prostředí na
malování. On měl hrubou a mokrou
skalní měl omezené barvy.

UMĚNÍ TESTOVA

Co je UMĚNÍ?

Já si myslím že umění je to když někdo třeba maluje
nebo kreslí, a má papír a tímí barvami tam vyjádří
jak on se cítí a ne že kreslí podle počítače.

Umění ale také může být třeba jako sochy nebo napr.
právě ty jeskyňské malby ten člověk taky maloval co cítil
nebo maloval co viděl. Nebo to může být že namaluju
† nebo spíš dám na štětec barvu a rozprsknu to
na ten papír různými barvami. Ale také když třeba
nakreslíme nějaké koně podle mě je tohle všechno
Byl pravěký člověk umělec? Umění.

Já si myslím že pravěký člověk byl umělec, protože
dokázal nakreslit nebo spíše namalovat zvířata
které třeba jenom zahlédl nebo dokázal třeba
obkreslit ruku na stěnu. Když se podíváme
na ty té malby tak můžeme vidět že jsou
moc hezké a propracované i přes to
že neohodili do čehle.

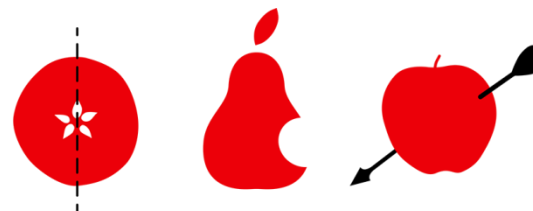

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Děkuji za pozornost

Kateřina Círová

Gramotnosti.pro život!

Učíme v souvislostech